

Torchalski, Ryszard

Obchody rocznicy kopernikowskiej

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/3, 603-610

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OBCHODY ROCZNICY KOPERNIKOWSKIEJ

W dniu 18 lutego w przeddzień 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, w jego rodzinnym mieście — Toruniu, rozpoczęto obchody jubileuszowe będące inauguracją Międzynarodowego Roku Kopernikowskiego w Polsce.

Uroczystość zgromadziła pod pomnikiem Kopernika tysiące mieszkańców nie tylko Torunia, lecz także wielu innych miast i województw, przybyli przedstawiciele wyższych uczelni, towarzystw naukowych, organizacji młodzieżowych i społecznych. Pod pomnikiem Kopernika wieńce złożyli przedstawiciele władz partyjnych i państwowych.

Uroczysta akademicka odbyła się w nowej auli Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika na terenie miasteczka uniwersyteckiego. Przewodniczący OK FJN, prof. dr Janusz Groszkowski — w swym wystąpieniu wstępnym — nawiązał do trwającego obecnie Roku Nauki Polskiej, którego centralnym punktem są obchody kopernikowskie¹. Prof. Groszkowski podkreślił, że nasz kraj, nauka polska, znajdują się w momencie rozwiązywania szczególnie istotnych problemów dla życia obecnego i przyszłych pokoleń. Oddając hołd Kopernikowi powinniśmy więc z jego życia i dzieła wyciągnąć wnioski dla teraźniejszości i przyszłości. Następnie głos zabrał wicepremier Józef Tejchma².

Osobowość Kopernika, poglądy, działalność i pionierska koncepcja astronomiczna stały się częścią naszej świadomości historycznej — powiedział J. Tejchma — trudno sobie wyobrazić dzisiaj nieobecność Kopernika w polskiej kulturze. Jego odkrycie potwierdza jednocześnie w sposób szczególny — uniwersalny charakter nauki, stanowiącej czynnik postępu powszechnego. Jest więc Kopernik równocześnie polski i ogólnoludzki, co stanowi o jego wielkości.

Wicepremier przypomniał następnie warunki historyczne, w jakich działał i tworzył wielki uczony. Życie Kopernika upływało w gospodarczo-społecznym i politycznym środowisku Warmii, ale kształtowane było przez Polskę jako całość, przez jej główny wówczas ośrodek naukowy — Kraków.

Ogłoszony Rok Nauki Polskiej — powiedział J. Tejchma — przyniesie spodziewane rezultaty, jeśli do praktyki przenikać będzie nieustannie nauka, a do nauki — praktyka. Mówimy o Koperniku, a stale wracamy do spraw dzisiejszych, gdyż nie chcemy traktować tradycji na wzór muzealny, ale widzimy w niej oparcie dla dalszego rozwoju Polski, dla jej przyszłości, która jest dla nas największą troską.

W dniu następnym, w Sali Mieszkańskiej toruńskiego Ratusza, odbyła się okolicznościowa wieczornica zorganizowana przez toruńskie Towarzystwo Naukowe, Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii, Muzeum Okręgowe i Książnicę Miejską. Zebrani wysłuchali referatów wygłoszonych przez pracowników naukowych toruńskiej uczelni. Prof. dr Marian Biskup mówił nt. *Toruń w życiu Mikołaja Kopernika*, natomiast doc. dr hab. Andrzej Woszczyk wygłosił referat *Świat Kopernika a współczesny wszechświat*.

Jubileusz uczciło również Towarzystwo Naukowe w Toruniu na uroczystym posiedzeniu w dniu 28 lutego, które odbyło się z udziałem przedstawicieli towa-

¹ W przeddzień rocznicy Kopernikowskiej prasa zamieściła — poświęcone jej artykuły — prof. J. Groszkowskiego. Por. np.: *Na ramionach olbrzyma*. „Polityka” 1973 nr 7 oraz *W hołdzie Kopernikowi*, „Tygodnik Demokratyczny” 1973 nr 7.

² Obszerne fragmenty referatu wicepremiera J. Tejchmy zamieściła prasa codzienna. Por. np.: „Trybuna Ludu” 1973 nr 49.

rzystw naukowych z Bydgoszczy i Szczecina. W czasie tego posiedzenia pięciu członków Towarzystwa odznaczono pamiątkowymi medalami, wybitymi z okazji 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika przez Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze” w Olsztynie i Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne w Bydgoszczy. Odznaczeni zostali: prof. dr Marian Biskup, prof. dr Konrad Górski, prof. dr Wilhelmina Iwanowska, prof. dr Witold Łukasiewicz i prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa. Posiedzenie zakończone zostało wykładem *Rola Mikołaja Kopernika w rozwoju nauk matematyczno-przyrodniczych*, który wygłosiła prof. dr Wilhelmina Iwanowska.

Spośród wielu interesujących imprez, które odbyły się w Toruniu, wspomnieć jeszcze należy o otwartych w tym mieście wystawach poświęconych wielkiemu astronomowi. Cykl wystaw malarskich pod ogólną nazwą *Kopernik i kosmos* przygotowało Muzeum Okręgowe. Ponadto Książnica Miejska zorganizowała wystawę *Życie i dzieło Mikołaja Kopernika*.

Z inicjatywy Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika przygotowano projekt medalu pamiątkowego. Na awersie widnieje wizerunek M. Kopernika i napis: „Wielki jubileusz 1473—1973”, na rewersie zaś: „Genialnemu patronowi w hołdzie — rektor, senat, pracownicy, studenci UMK 19 II 1973 r. Toruń”.

Krakowski Komitet Frontu Jedności Narodu i Rada Narodowa m. Krakowa zorganizowały z udziałem władz miejskich Bolonii, Rochesteru, Lipska, Kijowa, Tyrnowa, Bratysławy, Torunia i Opoli w dniu 19 lutego sesję naukową, po której złożono wieńce pod pomnikiem Kopernika. Sesja ta zapoczątkowała tzw. Tydzień Kopernikowski³, który trwał do 25 lutego. Oprócz posiedzeń naukowych odbyły się także w Krakowie liczne koncerty i pokazy filmowe. W Bibliotece Jagiellońskiej otwarto wystawę *Życie i twórczość Mikołaja Kopernika*, a w Miejskiej Bibliotece Publicznej drugą — *Kopernik w literaturze pięknej*.

W kopalni soli w Wieliczce otwarta została w połowie kwietnia nowa komora „Kopernik”, znajdująca się na głębokości 63 m. Stanał w niej, wyrzeźbiony w soli, pomnik astronoma projektu artysty rzeźbiarza Władysława Hapka.

Druga część obchodów przewidziana jest na wrzesień, w rocznicę rozpoczęcia przez wielkiego astronoma studiów w Krakowskiej Wszechnicy.

Nieco wcześniej, w dniach 9—10 lutego, Muzeum Mazurskie oraz Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie wspólnie z Towarzystwem Miłośników Historii Krakowa zorganizowały poświęconą Kopernikowi sesję naukową. Odbyła się ona w Sali Kromerowskiej Zamku Olsztyńskiego. Wygłoszono na niej następujące referaty: *Mikołaj Kopernik w Toruniu* (doc. dr Antoni Czacharowski), *Mikołaj Kopernik w Krakowie* (prof. dr Józef Mitkowski), *Mikołaj Kopernik we Fromborku* (dr Jerzy Sikorski), *Związki naukowe i kulturalne Krakowa z Warmią i Mazurami w XIX i XX w.* (doc. dr Wiesław Bieńkowski), *Warmia w historiografii krakowskiej* (prof. dr Józef Mitkowski). Z okazji sesji w salach Muzeum Mazurskiego otwarto wystawę *Warmia i Mazury od czasów Kopernika po dzień dzisiejszy*.

W dniu 19 lutego, także w Olsztynie, otwarto Planetarium Lotów Kosmicznych im. Mikołaja Kopernika. Otwarcia dokonał minister kultury i sztuki Stanisław Wroński. Planetarium, pod nadzorem rady naukowej, złożonej z wybitnych astronomów z wielu ośrodków naukowych, pełnić będzie rolę przede wszystkim placówki dydaktycznej i popularyzatorskiej. Jednocześnie będzie ono także placówką naukowo-badawczą. Zatrudnieni w nim specjaliści włączą się do programu badaw-

³ Rocznicę kopernikowską uczczono w Krakowie również na sesji naukowej, która odbyła się z okazji 100-lecia utworzenia Akademii Umiejętności, w grudniu 1972 r. Por. sprawozdanie z tej sesji w nrze 2/1973 „Kwartalnika” s. 394.

czego realizowanego przez ośrodek naukowy przy Katedrze Geodezji olsztyńskiej Akademii Rolniczo-Technicznej.

We wsi Koperniki w powiecie nyskim, skąd jakoby wywodzi się ród Mikołaja Kopernika, uroczystości związane z 500 rocznicą jego urodzin rozpoczęły się już 13 lutego. Pod obeliskiem astronoma złożono wiązanki kwiatów. Wmurowano akt erekcyjny w fundamenty nowo wznoszonej w tej wsi szkoły. Impreza zakończyła się konferencją naukową w słynnym nyskim Carolineum, na której wygłoszono następujące referaty: *Geneza i istota nauki Mikołaja Kopernika* (dr P. Rybka), *Śląski rodowód Mikołaja Kopernika* (prof. dr St. Rospond), *Środowisko geograficzne miejscowości Koperniki* (doc. dr J. Janczak).

Więcej uwagi poświęciliśmy uroczystościom, które odbywały się w miejscowościach związanych bliżej z osobą Kopernika, jednakże uroczystości jubileuszowe odbywały i odbywają się nadal w całym kraju.

I tak, w Planetarium Śląskim w Chorzowie obradował w dniach 12—15 lutego XVI Zjazd Polskiego Towarzystwa Astronomicznego. Na otwarciu Zjazdu prof. dr Włodzimierz Zonn (wybrany na walnym zebraniu ponownie prezesem Towarzystwa) wygłosił referat *Kopernik a współczesna kosmologia*. Spośród innych referatów dwa jeszcze poświęcone były Kopernikowi i jego nauce.

W dniu 19 lutego w Białej Sali Ratusza Głównomiejskiego w Gdańsku odbyła się uroczystość z udziałem władz partyjnych i miejskich, na której prof. dr Stanisław Matysik z Uniwersytetu Gdańskiego wygłosił odczyt *Kopernik — źródła wielkości i stawy*.

W tym samym dniu w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Kielcach obradowała sesja naukowa, w trakcie której jednemu z audytorów nadano imię Mikołaja Kopernika. Wygłoszone na niej referaty udostępnione zostaną do celów szkoleniowych. Otwarto także wystawę *Materia meteorytowa we wszechświecie*.

[W Lublinie 19 lutego w Bibliotece Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej otwarto interesującą wystawę *Mikołaj Kopernik 1473—1973*. Zgromadzono na niej 61 starodruków od XV do XVIII w. i 35 druków nowszych. W czasie wystawy wyświetlany jest film poświęcony Kopernikowi.

Interesująca sesja naukowa odbyła się w Płocku w dniach 13—14 kwietnia. Sesja ta nt. *Mikołaj Kopernik i jego kraj* zorganizowana została przez Senat Uniwersytetu Warszawskiego i Towarzystwo Naukowe Płockie. Odbywała się ona w słynnej Małachowiance — szkole o prawie 800-letniej tradycji. Wzięli w niej udział rektorzy uniwersytetów warszawskiego, poznańskiego i łódzkiego oraz przedstawiciele władz partyjnych województwa i miasta. Wygłoszono m.in. następujące referaty: *Kopernik humanista* (prof. dr Bogusław Leśnodorski), *Tradycje kopernikańskie Mazowsza Płockiego XVI—XIX w.* (mgr Stanisław Kostanecki), *Obserwatorium astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Małachowiance* (doc. dr hab. Maciej Bielicki), *Kopernik a współczesna wizja świata* (prof. dr Jerzy Plebański).

Dolny Śląsk zainaugurował obchody roku kopernikowskiego w dniu 18 lutego specjalną sesją kopernikowską. Odbyła się ona w auli Leopoldina Uniwersytetu Wrocławskiego i przygotowana została przez uczelnię wspólnie z Wojewódzkim Komitetem Frontu Jedności Narodu. Przedstawiono na niej osiem referatów wykazujących wszechstronność polskiego astronoma oraz wpływ jego działalności na różne dziedziny nauki i życia. M.in. prof. dr Józef Leszczyński mówił o *Kręgu Kopernika na Śląsku*, prof. dr Andrzej Nowicki o *Sporach filozoficznych wokół Kopernika*, a doc. dr hab. Stanisław Szpilczyński o *Ideji rozwoju myśli lekarskiej w wyobraźni intelektualnej Mikołaja Kopernika*.

W Warszawie w przeddzień rocznicy przedstawiciele Stołecznego Komitetu Frontu Jedności Narodu z sekretarzem Komitetu Warszawskiego PZPR — Antonim

Juniewiczem, delegacje Polskiej Akademii Nauk, Naczelnej Organizacji Technicznej, warszawskich uczelni, szkół oraz zakładów pracy złożyli wieńce i wiązanki kwiatów przed pomnikiem Mikołaja Kopernika na Krakowskim Przedmieściu. Uroczystość odbyła się w asyście kompanii reprezentacyjnej Wojska Polskiego.

Wieczorem w Pałacu Staszica odbył się koncert dawnej muzyki polskiej.

Rocznice uczciło także Muzeum Techniki NOT. Otwarta tam została w dniu 19 lutego wystawa *Mikołaj Kopernik. Życie — myśl — dzieło*. Jest to jedna z największych, poświęconych Kopernikowi, ekspozycji w kraju. Zgromadzono na niej wiele instrumentów naukowych, jakimi posługiwali się uczeni średniowiecza i renesansu, rekonstrukcje przyrządów astronomicznych używanych przez Kopernika oraz modele wyjaśniające teorie geocentryczną i heliocentryczną. Do końca marca zwiedziło wystawę ponad 4,5 tys. osób.

500-leciu urodzin wielkiego polskiego uczonego poświęcono specjalny eksperyment kosmiczny, przygotowany przez polskich i radzieckich specjalistów. Zgodnie z programem współpracy krajów socjalistycznych w dziedzinie badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej w dniu 19 kwietnia wystrzelono w Związku Radzieckim sztucznego satelitę Ziemi *Interkosmos-Kopernik 500*. Zamontowana na pokładzie satelity aparatura naukowa przeznaczona jest do badań promieniowania radiowego Słońca w pasmie częstotliwości 0,6—6,0 megaherca i charakterystycznych cech jonosfery Ziemi. W skład aparatury wchodzi: radiospektrograf, zaprojektowany i zbudowany w Polsce, oraz niskoczęstotliwościowe i wysokoczęstotliwościowe sondy jonosferyczne, opracowane i zbudowane w Związku Radzieckim.

Do programu obchodów Roku Kopernikowskiego włączona została także ekspedycja Krakowskiego Akademickiego Klubu Alpinistycznego na szczyt Kopernika na Spitsbergenie.

Oprócz imprez o charakterze naukowym wspomnieć wypada o innych jeszcze formach uczczenia rocznicy kopernikowskiej.

Poczta Polska wprowadziła do obiegu od 18 stycznia pięć znaczków przedstawiających reprodukcje portretów astronoma, pochodzących z różnych okresów historycznych, m.in. według kopii z zegara strasburskiego, a także według obrazów Bacciarellego i Matejki. Znaczki pocztowe z okazji rocznicy wydano także m.in. we Francji, w Jugosławii, Niemieckiej Republice Demokratycznej i Niemieckiej Republice Federalnej, na Węgrzech i w Związku Radzieckim.

W maju wyruszył z Olsztyna dylżans pocztowy, aby szlakiem kopernikowskim podążyć do Krakowa. Historyczny wehikuł przewiózł listy i karty, które w każdym z 35 miast etapowych zostały ostemplowane okolicznością pieczątką. Pojazd wypożyczony był z wrocławskiego muzeum.

Wśród wielu imprez muzycznych na uwagę zasługuje prawykonanie oratorium *De revolutionibus*, które miało miejsce 19 lutego w olsztyńskiej Filharmonii. Muzykę skomponował Tadeusz Paciorkiewicz a teksty pieśni napisał Stefan Połom.

Przygotowano premiery kilku przedstawień teatralnych. Odbyły się m.in. premiery znanej sztuki Jerzego Broszkiewicza *Koniec Księgi VI*. Sztukę tę wystawił także przebywający w marcu w Polsce Teatr im. Majakowskiego z Moskwy.

Najszerze zainteresowanie wywołało jednak pojawienie się na ekranach kin filmu Ewy i Czesława Petelskich *Kopernik*. Uroczysta prapremiera odbyła się 12 lutego w Toruniu w auli nowego miasteczka uniwersyteckiego. Film zrealizowano przy współpracy z kinematografią NRD według scenariusza Jerzego Broszkiewicza i Zdzisława Skowrońskiego. Przy realizacji oparto się na skrupulatnej dokumentacji naukowo-historycznej. Konsultantem naukowym filmu był prof. dr Marian Biskup. Premiera zagraniczna odbyła się na początku marca w Paryżu.

*

19 lutego w wielkim audytorium gmachu radia i telewizji francuskiej odbyła się uroczystość pod nazwą *UNESCO w hołdzie Mikołajowi Kopernikowi*, inaugurująca Międzynarodowy Rok Kopernikowski, proklamowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych d/s Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO).

W uroczystości wziął udział przewodniczący XVII sesji Zgromadzenia Ogólnego NZ, wiceminister spraw zagranicznych PRL, Stanisław Trepczyński. Na uroczystość przybyli: osobisty przedstawiciel premiera Francji, minister De La Fourniere, członkowie korpusu dyplomatycznego, przedstawiciele francuskiego świata naukowego i kulturalnego. Obecna była delegacja polska z prof. Januszem Groszkowskim — wiceprzewodniczącym Rady Państwa PRL.

Prof. Groszkowski w czasie pobytu w Paryżu spotkał się z przewodniczącym Rady Konstytucyjnej Francji Gastonem Palewskim a także z dyrektorem generalnym UNESCO, którym wręczył pamiątkowe Medale Kopernikowskie.

Patronat nad obchodami kopernikowskimi w Belgii objął król Belgów Baudouin. W najbliższym czasie zorganizowane zostaną centralne uroczystości, oprócz których przewiduje się przygotowanie specjalnego cyklu audycji w radiu i telewizji, zorganizowanie wystaw i odczytów oraz wydanie książki o Koperniku do użytku szkół średnich.

Na początku kwietnia Uniwersytet Brukselski zorganizował sesję naukową, poświęconą Kopernikowi. Gospodarzem tej sesji był instytut międzyuniwersytecki zajmujący się badaniami okresu renesansu. Podczas sesji wygłoszono pięć referatów poświęconych Kopernikowi, jego działalności naukowej, jego czasom i środowisku. Omówiono też wpływ nauki Kopernika na ówczesne koła naukowe Flandrii. Jeden z referatów wygłosił rektor uniwersytetu, Alois Gerlo. W gmachu uniwersytetu otwarto również wystawę o Koperniku.

Dnia 12 lutego w Ośrodku Kultury Polskiej w Sofii odbyło się spotkanie z dziennikarzami poświęcone 500 rocznicy urodzin Kopernika, podczas którego wyświetlono dwa filmy o życiu i działalności polskiego astronoma. W Sofii działa Narodowy Komitet Obchodów 500-lecia urodzin Kopernika. Przewodniczącym jego jest prof. Emil Dżakow, dyrektor jednego z instytutów Bułgarskiej Akademii Nauk, która patronuje uroczystościom. Program ich obejmuje akademię centralną w siedzibie BAN, wygłoszenie licznych odczytów, zorganizowanie wystaw książkowych i wydanie *Księgi Pamiątkowej*, w której znajdują się prace Kopernika oraz artykuły o nim bułgarskich i polskich uczonych.

Ambasada PRL w Pradze wraz z Czechosłowacką Akademią Nauk i Uniwersytetem im. Karola były organizatorami uroczystego wieczoru, który odbył się z okazji jubileuszu kopernikowskiego w dniu 19 lutego w salach Ośrodka Informacji i Kultury Polskiej przy placu Waclawa. Okolicznościowe przemówienia wygłosili ambasador L. Motyka oraz przewodniczący CzAN prof. J. Korzesznik. Jednocześnie otwarta została wystawa pt. *Kopernik na Warmii i Mazurach* oraz wyświetlono film reżysera Z. Bochenka *Kronika życia*. Komisja Kopernikowska powołana przy Czechosłowackim Towarzystwie Astronomicznym przygotowuje na pierwszą połowę br. dwudniowe seminarium oraz wystawę czeskich przekładów głównych dzieł Kopernika. Jedna spośród wielu przygotowywanych wystaw ma zostać zorganizowana w praskim planetarium. Ma ona być wystawą stałą.

W dniu 17 kwietnia odbyła się w historycznej auli Uniwersytetu Praskiego tzw. Karolineum uroczysta akademia z udziałem przedstawicieli państwa czechosłowackiego — prezydenta L. Svobody i premiera L. Strougała oraz prezesa czechosłowackiej Akademii Nauk, akademika J. Kożeszniaka. Licznie reprezentowany był także korpus dyplomatyczny. Gospodarze — profesorowie Uniwersytetu Karola

i Czechosłowackiej Akademii Nauk wystąpili w odświętnych togach. Wygłoszono szereg przemówień i referatów podkreślających wiekopomne dzieło polskiego astronoma i znaczenie jego odkrycia dla rozwoju nauki, dla współczesności. Wybitnym naukowcom czechosłowackim i działaczom, a także gościom z Polski wręczono pamiątkowe medale kopernikowskie opracowane przez czeskiego rzeźbiarza M. Knoblocha. W sali lustrzanej Klementinum otwarto wielką wystawę o życiu i twórczości Mikołaja Kopernika. Zorganizowano ją staraniem Czeskiej Biblioteki Państwowej i Czechosłowackiego Towarzystwa Astronomicznego.

W Ekwadorze odbyła się w połowie lutego w Quito centralna akademia z udziałem członków rządu. Urządzono wystawę plakatu polskiego oraz 6 konferencji naukowych na temat nauki polskiej.

W Jugosławii uroczystości odbywają się pod patronatem przewodniczącego Zgromadzenia Związkowego SFRJ M. Teodorovicia. Na czele Ogólnojugosłowiańskiego Komitetu Kopernikowskiego stoi prezes Rady Akademii Nauk i Sztuk SFRJ prof. dr S. Novak. Uroczyste akademie kopernikowskie odbyły się już w Belgradzie, Skopje, Novym Sadzie i Zagrzebiu. Prowadzona jest szeroka akcja odczytów i prelekcji poświęconych Kopernikowi i jego pracy. Przewiduje się opublikowanie dwóch prac naukowych o wpływie myśli Kopernika na rozwój nauki w Jugosławii, a także przetłumaczenie na języki serbski i chorwacki *De revolutionibus*.

W Indiach oprócz Ogólnonarodowego Komitetu Kopernikowskiego w New Delhi działają również komitety regionalne w poszczególnych stanach federacji indyjskiej. Uniwersytety w całym kraju przygotowują sympozja naukowe i wykłady o Koperniku, w których m.in. podkreślone będą związki myśli astronomiczno-matematycznej autora *De revolutionibus* z filozofią i matematyką Indii.

W Meksyku przez luty i marzec czynna była wystawa *Życie i dzieło Mikołaja Kopernika*. Z okazji roku kopernikowskiego wybito w tym kraju pamiątkowy srebrny medal z wizerunkiem astronoma. Z inicjatywy miejscowej, nielicznej zresztą, polonii postanowiono wzniesić w stolicy tego kraju pomnik Mikołaja Kopernika.

Akademia Nauk i Państwowy Uniwersytet Mongolskiej Republiki Ludowej zorganizowały konferencję naukową poświęconą 500 rocznicy urodzin Kopernika. W lutym w Akademii Nauk otwarto wystawę publikacji i materiałów, związanych z życiem i działalnością Kopernika. Zgromadzono tu m.in. rękopisy mongolskie traktujące o zagadnieniach astronomicznych. Wraz z tą ekspozycją prezentowana była też wystawa polska, specjalnie przygotowana dla Mongolii. W uroczystościach kopernikowskich w Mongolskiej Republice Ludowej wziął udział pracownik Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN doc. dr hab. Józef Babicz.

W Niemieckiej Republice Demokratycznej kulminacyjnym punktem obchodów było uroczyste posiedzenie Akademii Nauk NRD, które odbyło się 22 lutego w Berlinie. Polskę reprezentowali na nim minister Jan Kaczmarek oraz ambasador Tadeusz Gede. Poszczególne uniwersytety NRD przygotowują własne obchody jubileuszowe, m.in. Uniwersytet Fryderyka Schillera w Jenie, Politechnika w Dreźnie oraz Uniwersytet Marcina Lutra w Halle-Wittenberdze. Ukazała się publikacja zbiorowa pod redakcją prof. dr J. Hermanna *Nicolaus Copernicus 1473—1973*, opracowana na zlecenie Komitetu Kopernikowskiego Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

28 lutego w Berlinie na terenie obserwatorium astronomicznego odbyła się uroczystość odsłonięcia pomnika Mikołaja Kopernika. Pomnik składający się z dwóch elementów — popiersia Kopernika i obelisku, został ufundowany przez berlińską Radę Miejską. Twórcą dzieła jest rzeźbiarz Werner Richter.

W związku z jubileuszem kopernikowskim w dziennikach Niemieckiej Republiki Federalnej ukazały się w lutym kolicznościowe artykuły. Ukazało się również szereg poświęconych Kopernikowi wydawnictw książkowych. W Norymberdze

Narodowy Komitet Kopernikowski zorganizował sesję naukową oraz wystawę. Dla uczczenia rocznicy wprowadzona została również do obiegu moneta 5-markowa oraz wybito pamiątkowy medal.

W dniu 1 marca w Sztokholmie odbyło się połączone posiedzenie Królewskiej Akademii Nauk oraz Królewskiej Akademii Historii Literatury i Zabytków poświęcone 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Obie akademie mają bogate tradycje, ale zebrały się po raz pierwszy na wspólnym posiedzeniu dopiero teraz, aby — jak się wyraził prezes Akademii Historii Literatury prof. Dag Stroembaeck — uczcić pamięć wielkiego Polaka. W uroczystej sesji uczestniczył ambasador PRL w Szwecji Stefan Staniszewski i specjalnie zaproszony na posiedzenie członek Polskiej Akademii Nauk prof. Roman Sikorski. Po sesji odbyło się spotkanie naukowców w salach Państwowego Muzeum Historycznego. Ambasador S. Staniszewski i prof. R. Sikorski zapoznali członków akademii z przebiegiem obchodów kopernikowskich w naszym kraju.

W środowisku naukowców szwedzkich toczy się nadal dyskusja na temat zwrotu Polsce książek z biblioteki Kopernika, eksponowanych obecnie na wystawie w Uppsali.

5 marca w Królewskiej Bibilotece w Sztokholmie odbyło się otwarcie innej wystawy poświęconej Kopernikowi pn. *Poprzednicy i następcy Kopernika (od Euklidesa do Newtona)*.

W Stanach Zjednoczonych dla uczczenia 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika różne instytucje oświatowe i badawcze organizują sympozja naukowe. Sympozjum pn. *Istota odkryć naukowych* zorganizowały w dniach 22—25 kwietnia Smithsonian Institution oraz amerykańska akademia nauk przy współudziale UNESCO i Towarzystwa Kopernikowskiego w USA. Skupiło ono światowej sławy naukowców — przyrodników, historyków i filozofów.

Polonia amerykańska uroczystości kopernikowskie zainaugurowała w końcu stycznia. Uroczystą akademię zorganizował wydział Kongresu Polonii Amerykańskiej stanu Illinois. Referaty omawiające życie i dzieło wielkiego astronoma wygłosili znani naukowcy i działacze polonijni: prof. uniwersytetu w Chicago — dr T. Terlecki, prezes Fundacji Kościuszkowskiej — E. Kusielewicz oraz prezes wydziału Kongresu Polonii Amerykańskiej stanu Illinois M. Kobeliński.

The Royal Society w Londynie rocznicy kopernikowskiej poświęciło specjalne posiedzenie, które odbyło się 25 stycznia. Uczestniczyli w niej, przybyli z Polski, członkowie PAN: prof. dr Stefan Piotrowski, prof. dr Paweł Nowacki i prof. dr Włodzimierz Zonn. Sesja zorganizowana została wspólnie z Królewskim Towarzystwem Astronomicznym i dotyczyła — w powiązaniu z kopernikowską rocznicą — ostatnich odkryć w astronomii. Z okazji sesji w siedzibie The Royal Society otwarto salę kopernikowską i urządzono w niej wystawę poświęconą Kopernikowi, składającą się całkowicie z eksponatów przysłanych z Polski. W Londynie czynne są jeszcze dwie wystawy kopernikowskie. Jedna — w Muzeum Nauki, a druga w British Museum. Wystawa w British Museum, zatytułowana *Kopernik i nowa astronomia*, zawiera unikalne starodruki związane z wielkim astronomem, zarówno ze zbiorów samego Muzeum jak i z innych ośrodków naukowych w tym również i z Polski. Wystawiono m.in. jeden z dwóch znajdujących się w Wielkiej Brytanii egzemplarzy pierwszego wydania *De revolutionibus*.

Uroczystości, wystawy i odczyty odbywają się również w Szkocji. W salach Biblioteki Narodowej w Edynburgu otwarto wielką wystawę kopernikowską, której część poświęcona jest *Kopernikowi na Warmii i Mazurach*. W najstarszym ośrodku uniwersyteckim Szkocji — w St. Andrew — w tamtejszym Ośrodku Informacji i Kultury Polskiej odbywają się od stycznia wykłady, pokazy filmowe i imprezy o tematyce kopernikowskiej.

Rok kopernikowski we Włoszech rozpoczął się uroczystą akademią w dniu 19 lutego w Mediolanie w Muzeum Leonarda da Vinci. Otwarto również poświęconą Kopernikowi wystawę. W uroczystościach udział wzięli przedstawiciele rządu włoskiego i władz miejskich Mediolanu.

W dniach 3—5 marca odbyła się międzynarodowa sesja nt. *Kopernik i współczesna kosmologia*. Zorganizowała ją na rzymskim Kapitolu Accademia Nazionale dei Lincei. Uczestnicy sesji wzięli udział w otwarciu Muzeum Kopernika na Monte Mario. Muzeum otwarte zostało po całkowitej restauracji zbiorów.

Mają być zorganizowane uroczystości także w innych miastach włoskich, m.in. w Bolonii, Padwie i Ferrarze. W Bolonii i Ferrarze odsłonięte zostaną na zabytkowych gmachach akademickich tablice pamiątkowe, a w Padwie przed wielką aulą uniwersytetu stanie popiersie naszego astronoma.

6 marca w Sali Kolumnowej Domu Związków Zawodowych w Moskwie odbyła się uroczysta sesja plenarna Akademii Nauk Związku Radzieckiego. W posiedzeniu wzięła udział delegacja PAN z prezesem prof. dr Włodzimierzem Trzebiatowskim, sekretarzem naukowym PAN i ministrem nauki, szkolnictwa wyższego i techniki prof. Janem Kaczmarkiem, przewodniczącym Komitetu Astronomii PAN prof. Stefanem Piotrkowskim i sekretarzem Ogólnopolskiego Komitetu Kopernikowskiego prof. Jerzym Bukowskim. Po otwarciu posiedzenia przez przewodniczącego AN ZSRR M. Kiełdysza, zebrani wysłuchali referatów prof. W. Trzebiatowskiego o życiu i działalności Kopernika oraz członka akademii W. A. Ambarcumjana, który mówił o znaczeniu badań i osiągnięć polskiego uczonego dla rozwoju współczesnej astronomii.

Delegacja OK FJN i prezydium PAN, przebywająca w Moskwie w związku z obchodami kopernikowskimi spotkała się z przedstawicielami radzieckiego świata nauki. Na spotkaniu tym prof. Janusz Groszkowski wręczył wybitnym radzieckim uczonym pamiątkowe medale kopernikowskie. Otrzymali je: prezes Akademii Nauk ZSRR — prof. Mstisław Kiełdysz, jego I zastępca prof. Michaił Milionszczikow, sekretarz naukowy AN ZSRR prof. Georgij Skriabin i przewodniczący Radzieckiego Komitetu Kopernikowskiego — prof. Aleksander Michajłow.

Ryszard Torchalski

Z DZIAŁALNOŚCI ZAKŁADU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

OGÓLNE ZEBRANIA NAUKOWE ZAKŁADU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

W dniach 14 lutego i 21 marca 1973 r. odbyły się ogólne zebrania naukowe Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN. Przewodniczył im prof. Bogdan Sucho-dolski.

Na pierwszym dyskutowano nad referatem prof. Waldemara Voisé *Współczesne społeczności uczonych*¹. Dyskusję zagał doc. Stefan Amsterdamski. Zasadniczą treść jego wypowiedzi stanowiła analiza pojęcia „społeczności uczonych” i próba ustalenia wyróżnika decydującego o tym, że określona grupa ludzi tak się nazywa. Wynikiem przynależności do społeczności uczonych jest uprawianie działalności naukowej. Nauka zaś może być uprawiana dla własnych wartości — by więcej wiedzieć, albo może być traktowana instrumentalnie — jako środek do zdobycia określonych dóbr materialnych. Cel działalności określonej grupy badaczy

¹ Referat ten wygłoszony został na zebraniu w dniu 10 stycznia 1973 r. Por. sprawozdanie z tego zebrania w nrze 2/1973 „Kwartalnika”, s. 408.